

İlkokul ve Ortaokul Öğrenci Resimlerinin Çizgisel Gelişim Basamaklarına Göre Değerlendirilmesi (Diyarbakır İli Örneği)

Gönderim Tarihi: 29.11.2017
Kabul Tarihi: 28.12.2017

Çiğdem TÖLÜK AFERİN*
Doç. Dr. F. Evren DAŞDAĞ**

Özet

Bu araştırmanın amacı, 2-8. sınıf öğrencilerinin görsel sanatlar dersinde yapmış oldukları resimleri inceleyerek, çizgisel gelişim basamak özelliklerini, içinde buldukları yaş dönemine göre değerlendirmektir. Araştırmanın evrenini, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Diyarbakır ilindeki sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyleri farklı üç okul oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu ise bu üç okulun 2-3-4-5-6-7 ve 8. sınıflarının birer şubelerindeki öğrenciler oluşturmaktadır. 2013-2014 eğitim-öğretim yılında yapılan bu araştırma çalışmasının uygulama aşaması üç hafta sürmüştür. Öğrencilere ders öncesi kısa bir bilgi ve " Ailemle Mutlu Bir Anım " konusu verilerek, serbest teknik ile resim uygulaması yaptırılmıştır. Ardından her okul ve her sınıf için random yöntemiyle beşer çalışma seçilmiştir. Bu şekilde üç okul için her şubeden 15 çalışma ve bütün sınıflardan toplamda 105 çalışma belirlenmiştir. Bu çalışmada veri toplama aracı olan 3 ayrı form oluşturulmuştur. Bu formlar, araştırma yapılacak üç çizgisel gelişim basamağı olan, Şematik Dönem için 23, Gerçekçilik Dönemi için 21 ve Mantık Dönemi için 14 farklı soruyu içermektedir. Bu formlar alanında uzman üç sanat eğitimcisi tarafından, çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin resimleri değerlendirilerek, doldurulmuştur. Bu formlar SPSS programı ile bilgisayar ortamına aktararak, yüzde ve frekans alınarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sanat, Sanat Eğitimi, Görsel Sanat Eğitimi, Çocuğun Sanatsal Gelişimi, Çocuğun Grafikselsel Gelişimi

* Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü, Sanatta Yeterlik Programı, cigdemtlk@gmail.com

** İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Sanat, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, edasdag@gmail.com

Bu makale Çiğdem Tölük Aferin'in Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Resim-İş Eğitimi Bölümü Yüksek Lisans Programı bünyesinde Doç. Dr. F. Evren Daşdağ danışmanlığında hazırladığı "İlkokul ve Ortaokul Öğrenci Resimlerin Çizgisel Gelişim Basamaklarına Göre Değerlendirilmesi (Diyarbakır İli Örneği)" başlıklı tezinden türetilmiştir.

Drawing Development Stage Assessment of Second Through Eighth Grade Students' Art Work (Diyarbakir Case Study)

Abstract

The purpose of the study is to assess the artistic development stage characteristics of second through eighth grade students' art work in visual art class. The sample is obtained from three schools under the Ministry of National Education in Diyarbakir. The sample is collected from these cond through eighth grade students of these schools. The application stage of the study is three weeks in the 2013-2014 academic year. The students are given brief information and "a happy memory with my family" theme before the class and requested free style drawing. Five students were selected from each grade in each school. In sum 15 students from each grade with a total of 105 students were included in the study. Three different questionnaires were developed by the searchers to assess the results. These questionnaires include 23 questions for the graphical stage, 21 questions for the realism stage and 14 questions for logical stage. The questionnaires were completed by three art education experts based on their evaluation of the sample students' artwork. The calculations for the evaluations are done in SPSS.

Keywords: Art, Art Education, Visual Art Education, Child's Artistic Development, Child's Drawing Development Stage

1. GİRİŞ

Yaradan'ın sanata en güzel örneği olan insan, hayatı boyunca sanatın içinde ve hep güzeli arama olgusu peşindedir. Bu nedenle insan yaratılışı gereği sorgular, araştırır, merak eder. Okul çağına gelince artık bu araştırma, merak etme, güzeli arama olguları giderek bilinçli hale gelir. Okulda çocuğa sanatsal anlamda eğitim verilmeye başlandıkça çocuk giderek sanatla tanışır, kendini ifade etme şekli farklı bir boyuta dönüşür ve çocuk bu durumdan haz almaya başlar. Ancak dikkat edilmesi gereken eğitimin her kademesinde çalışmaların öğrencilerin yaratıcı düşünce güçlerini ortaya çıkararak kalıplara sokmayacak, özgürce kendilerini ifade edebilecekleri şekilde olmasıdır. Bu süreç sanatsal açıdan desteklenen çocuğun bireysel özelliklerine ve çizgisel gelişim basamaklarına göre kendi içinde aşamalı olarak gelişir. Nasıl ki çocuk hayatı boyunca fiziksel, bilişsel, duyuşsal olarak sürekli ve kademeli gelişim gösteriyorsa, bu durum sanat eğitiminde de böyledir. Örneğin, çocuk nasıl emeklemeden yürüyemezse, kalemi tutup ilk çizgisini karalamasını yapmadan da çizime ve boyamaya geçemez. Çocuğun bu gelişim aşamaları yıllar boyunca araştırmalar yapıp gözlemlenmiş ve son olarak Lowenfeld'in çizgisel gelişim basamakları bunu en iyi şekilde ifade ettiği için günümüzde de bu basamaklara bağlı kalınmıştır. Bu araştırma, 2-8. sınıf öğrencilerinin çizgisel (grafiksel) basamak özelliklerini içinde buldukları yaş dönemi itibarıyla incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular, öğrencilerin çizgisel (grafiksel) gelişimi ile içinde bulunduğu yaş döneminin özellikleri bağlamında yorumlanmış ve ulaşılan sonuçlara dayalı önerilerde bulunulmuştur.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma bir durum tespitidir ve uygulamalı bir araştırmadır. Kullanılan yöntem, genel tarama modellerinden betimsel araştırma modelidir. Araştırmanın alt problemlerini test etmek, net ve ideal bir sonuca ulaşmak için araştırmacı tarafından uzman görüşü de alınarak, çocuğun grafiksel gelişim basamaklarıyla ilgili ulusal ve uluslararası kaynaklar taranarak veri toplama aracı oluşturulmuştur. Bu veri toplama aracı, öğrencilerin çizgisel gelişim basamak düzeylerini ölçecek niteliktedir. Bu uygulamalı araştırma, üç okulda 2-3-4-5-6-7 ve 8. sınıflar için uygulanmıştır. Bu sınıflar sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyleri farklı üç devlet okulundan seçilmiştir. Her okulda eşit şekilde yapılan uygulamalar araştırmacılarından biri tarafından yürütülmüştür.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma grubu; 2013–2014 eğitim öğretim yılında, sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyleri farklı Diyarbakır iline bağlı Ergani Demirli Baran İlko-

kul ve Ortaokulu, Yenişehir Mehmet Akif Ersoy İlkokul ve Ortaokulu ve Yenişehir Mehmet Sabri Güzel İlkokul ve Ortaokulu'ndaki 2-8. sınıf öğrencilerinden oluşturulmuştur. Araştırmanın çalışma grubu bu üç okulun 2-3-4-5-6-7 ve 8. sınıflarının birer şubelerindeki öğrencilerden oluşturulmuştur. Her okul ve her sınıf için random (seçkisiz) yöntemiyle beşer çalışma seçilmiştir. Bu şekilde üç okul için her şubeden 15 çalışma ve bütün sınıflardan toplamda 105 çalışma belirlenmiştir. Her okulda yapılan çalışmalar eşit şekilde ve araştırmacılardan biri tarafından yürütülmüştür. Araştırmanın uygulama haftalarında, ders süresince, her üç okuldaki 2-8. sınıf öğrencilerinin tamamı derse devam etmiştir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmanın verileri; araştırmacılar tarafından oluşturulan, araştırma yapılacak üç dönem (şematik dönem, gerçekçilik dönemi ve mantık dönemi) için farklı soru sayısına sahip değerlendirme formları ile toplanmıştır. Oluşturulan değerlendirme formları hazırlanmadan önce ilgili literatür taranmış ve benzer veri toplama araçları oluşturma ve geliştirme çalışmaları incelenmiştir. Araştırma probleminin raporlaştırılması için gerekli bilgi toplandıktan sonra veri toplama aracının oluşturulmasına geçilmiştir.

2.3.1. Değerlendirme Formlarının Geliştirilmesi

Araştırmanın problemini test etmek, net ve ideal bir sonuca ulaşmak için araştırmacılar tarafından uzman görüşü de alınarak, çocuğun grafiksel gelişim basamaklarıyla ilgili ulusal ve uluslararası kaynaklar taranarak, veri toplama aracı olan 3 ayrı değerlendirme formu oluşturulmuştur. Bu formlarda çizgisel gelişim basamaklarının her dönemi için farklı sayıda sorular yer almaktadır. Bu veri toplama aracının güvenilirlik ve geçerlik çalışması için uzmanların görüş ve düşünceleri alınmıştır. Bu görüş ve düşünceler doğrultusunda veri toplama aracına son şekli verilmiştir. Şematik Dönem için 23, Gerçekçilik Dönemi için 21 ve Mantık Dönemi için 14 soru belirlenmiştir. Veri toplama aracı, öğrencilerin çizgisel gelişim basamak düzeylerini ölçecek niteliktedir.

2.4. Uygulama

Verilerin uygulanması amacıyla, EDBİVO, MAEİVO ve MSGİVO okullarında yapılacak ders içi çalışmalar için öncelikle Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü kanalıyla araştırmacılardan biri adına Diyarbakır İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nden araştırma izni alınmıştır.

Araştırma çalışmasının uygulama aşaması üç hafta -görsel sanatlar dersinin ortaokullarda haftada 1 saat olduğu göz önünde bulundurulduğunda her okul için 7 saat- sürmüştür. Öğrencilere araştırmacılardan biri tarafından ders öncesi kısa bir bilgi ve "Ailemle Mutlu Bir Anım" konusu verilerek, serbest teknik ile resim uygulaması yaptırılmıştır.

Araştırma sürecinin;

1. haftasında, Diyarbakır Ergani Demirli Baran İlkokul ve Ortaokulunda araştırmacılarından biri derse girmiş olup, konuyla ve teknikle ilgili kısa bir bilgi verdikten sonra dersi işlemiştir. İlk hafta bu okuldaki 2-3-4-5-6-7 ve 8. sınıf öğrencileriyle çalışılmıştır.

2. haftasında, Diyarbakır Yenişehir Mehmet Sabri Güzel İlkokul ve Ortaokulunda araştırmacılarından yine aynı kişi derse girmiş olup, konuyla ve teknikle ilgili kısa bir bilgi verdikten sonra ders işlemiştir. İlk hafta bu okuldaki 2-3-4-5-6-7 ve 8. sınıf öğrencileriyle çalışılmıştır.

3. haftasında, Diyarbakır Yenişehir Mehmet Akif Ersoy İlkokul ve Ortaokulunda araştırmacılarından yine aynı kişi derse girmiş olup, konuyla ve teknikle ilgili kısa bir bilgi verdikten sonra ders işlemiştir. İlk hafta bu okuldaki 2-3-4-5-6-7 ve 8. sınıf öğrencileriyle çalışılmıştır ve araştırmacının uygulama kısmı böylece sonlandırılmıştır.

2.5. Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri, her çizgisel gelişim basamağı dönemi için hazırlanan değerlendirme formları kullanılarak toplanmıştır. Farklı öğretmenlerin deneyim ve bilgileri arasındaki farkın araştırmanın sonucuna olumsuz bir etki yapmasını önlemek için her üç okul grubunda da dersler araştırmacılarından biri tarafından yürütülmüştür. Araştırmanın üç hafta süren uygulama kısmı öğrencilerden yapmış oldukları birer adet "Ailemle Mutlu Bir Anım" konulu serbest teknik resim çalışmalarının toplanması ile tamamlanmıştır.

2.6. Verilerin Analizi

Araştırma uygulaması sonunda toplanan resimler alanında uzman üç kişi tarafından veri toplama araçlarındaki özellikler kullanılarak değerlendirilmiştir. Bu uzmanlardan biri resim ana dal akademisyeni, diğerleri görsel sanatlar öğretmeni ve araştırmacılarından biridir. Değerlendirme formlarından elde edilen veriler araştırmacılar tarafından öğrencinin özelliği 'taşıyor oluşuna 1 rakamı' 'taşıyor oluşuna 2 rakamı' verilerle, bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Bu veriler uzman yardımı ile SPSS istatistik programı kullanılarak çözümlenmiştir. Elde edilen sonuçlar yüzde ve frekans değerlerine dönüştürülmüş ve tablolar oluşturulmuştur. Her dönem için bir adet olmak üzere toplamda 3 adet tablo oluşturulmuştur. Elde edilen verilerin istatistiksel analizinden araştırmanın bulgularına ulaşılmış ve bu bulgulardan da şu sonuçlara varılmıştır.

3. BULGULAR VE YORUM

Tablo 1'deki bulgular incelendiğinde 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin %100'ünün resimlerinde şemalandırmaya rastlanmıştır. Buna göre, her iki sınıf öğrencilerinin tamamı şemalandırmayı biliyor ve başarılı bir şekilde çizimlerinde kullanıyor denebilir. Yaklaşık 7 yaşlarında başlayan ve şekil kavramının gerçekleştiği bu dönemdeki bazı çocukların şemaları oldukça zengin bir kavramken, bazılarının da zayıf bir sembol olabilir (Yavuzer, 2003).

Resimlerde *temsili resimlerin objelerle sınırlandırılması ve resimlerde baş, gövde, kollar ve bacaklar dışında gözler, ağız ve burnun çizilmesi* 3. sınıf öğrencilerinde %100 iken 2. sınıf öğrencilerinde bu oran %93,3'tür. Dolayısıyla, 3. sınıf öğrencilerinin tamamı ile 2. sınıf öğrencilerinin tamamına yakını resimlerinde bu iki özelliği bilinçli kullanıyor ve aynı zamanda vücudun ve yüzün organlarını bilinçli olarak çizimlerine aktarıyor şeklinde söylenebilir. Buyurgan ve Buyurgan (2011)'in da belirttiği gibi çocuk, karalama döneminde başlattığı çizimler ile kol, bacak, gövde, baş veya yüz yapısını oluşturur.

3. sınıf öğrencilerinin %80'i ile 2. sınıf öğrencilerinin %66,7'si resimlerinde *göz, burun ve ağız birbirinden farklı* çizmiştir. Dolayısıyla, 3. sınıf öğrencilerinin büyük çoğunluğu ile 2. sınıf öğrencilerinin yarısından fazlası yüzdeki organların birbirinden farklı olması gerektiğini bilerek resimlerini tamamlamıştır şeklinde belirtilebilir. 3. sınıf öğrencilerinin %86,7'si 2. sınıf öğrencilerinin %80'i *boyun ve saç* çizmişlerdir. Bu verilere göre, 3. sınıf ve 2. sınıf öğrencilerinin büyük çoğunluğu resimlerinde boyun ve saç ayrıntısına girmişlerdir yargısına varılabilir. Bu sonuçlara destekleyici olarak Yavuzer de (2003) çocuğun yaklaşık 7 yaşlarında insan figürü çizimlerinde belirli, bilinen bazı sembollerini kullanmaya başladığı ve beden parçalarını kendi aktif bilgisine dayanarak betimlediği, resimde sadece baş, gövde ve bacakların olmaması gerektiği; bununla birlikte gözler, burun, ağız gibi organların da çizilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca bu yaşta gözlerin burundan, burnun da ağızdan farklı, boyun ve saçların çizilmesi beklenir.

2. sınıf öğrencilerinin %100'ü ile 3. sınıf öğrencilerinin %93,3'ü resimlerdeki şemalarda iki göz ve yan burun gibi sembollerini ön yüz ve profili karışık kullanmamıştır. Yani, her iki sınıf grubundaki öğrencilerin tamamına yakını bu karışık durumu mantıksal olarak düşünemiyor ve çalışmalarında ifade edemiyor denebilir. Bu yaş çocuğunda farklı bakış açısı fikri oluşmadığından bu şematik dönem bu özelliğini taşıyor şeklinde düşünülebilir.

Kol, bacak ve giysilerin yerine geometrik şekiller (oval, üçgen, kare) ya da düzensiz şekillerin kullanılması 2. sınıf öğrencilerinde %80, 3. sınıf öğrencilerinde ise %73,3'tür. Yani, 2. sınıf öğrencilerinin tamamına yakını ile 3. sınıf öğrencilerinin büyük çoğunluğu çizimlerinde geometrik ya da düzensiz şekillere olması gerektiği ölçüye yakın yer vermiştir ifadesi kullanılabilir. Bu sonucu destekleyici

Tablo 1. İlkokul 2-3. sınıf öğrencilerinin şematik dönem özelliklerine ait bulgular

Şematik dönem özellikleri	2.Sınıf				3.Sınıf			
	Evet		Hayır		Evet		Hayır	
	F	%	F	%	F	%	F	%
1- Resimde şemalandırma vardır.	15	100	-	-	15	100	-	-
2-Resimde temsili resimler objelerle sınırlandırılmıştır.	14	93,3	1	6,7	15	100	-	-
3-Resimde baş, gövde, kollar ve bacaklar dışında gözler, ağız ve burun çizilmiştir.	14	93,3	1	6,7	15	100	-	-
4-Göz, burun ve ağız birbirinden farklıdır.	10	66,7	5	33,3	12	80	3	20
5- Boyun ve saç çizilmiştir.	12	80	3	20	13	86,7	2	13,3
6-Resimdeki şemalarda iki göz ve yan burun gibi semboller ön yüz ve profilde karışık kullanılmıştır.	-	-	15	100	1	6,7	14	93,3
7-Kol, bacak ve giysilerin yerine geometrik şekiller (oval, üçgen, kare) ya da düzensiz şekiller kullanılmıştır.	12	80	3	20	11	73,3	4	26,7
8-Resimde nesnelere tek tek değil aralarında ilişki kurularak derinlik verilmeye çalışılmıştır.	6	40	9	60	7	46,7	8	53,3
9-Resimde yer çizgisi (base-line) sembolü kullanılmıştır.	2	13,3	13	86,7	5	33,3	10	66,7
10-Objeler yer çizgisinin üzerine temas ettirilerek yerleştirilmiştir.	2	13,3	13	86,7	5	33,3	10	66,7
11-Resimde gök çizgisi sembolü kullanılmıştır.	-	-	15	100	2	13,3	13	86,7
12-Resim yer ve gök çizgisi arasına yerleştirilmiştir.	1	6,7	14	93,3	4	26,7	11	73,3
13-Resimde sadece kendisi ile olan ilişkisi değil başkalarının birbirleriyle olan mantıksal ilişkisi de çizilmiştir.	5	33,3	10	66,7	11	73,3	4	26,7
14-Resimde kendisini yer çizgisi üzerine çizmiştir.	2	13,3	13	86,7	5	33,3	10	66,7
15-Resimde objelerin betimlemesinde oranlar çeşitlidir.	12	80	3	20	12	80	3	20
16-Renkler gelişi güzel seçilmiştir.	9	60	6	40	5	33,3	10	66,7
17-İnsan figürleri sık sık kullanılmıştır.	13	86,7	2	13,3	13	86,7	2	13,3
18-İnsan figürleri statik (hareketsiz) ve önden çizilmiştir.	14	93,3	1	6,7	13	86,7	2	13,3
19-Derinlik ve perspektif yoktur.	13	86,7	2	13,3	15	100	-	-
20-Nesnelerde oran ve ölçü farklılıkları vardır.	15	100	-	-	13	86,7	2	13,3
21-Resimde eller ve parmaklar için semboller kullanılmıştır.	7	46,7	8	53,3	4	26,7	11	73,3
22-Resim yazı ile desteklenmiştir.	5	33,3	10	66,7	3	20	12	80
23-Geometrik çizgiler vardır (Yavuzer, 2003, Kehnemuyi, 2013).	15	100	-	-	14	93,3	1	6,7

Kaynak: Tablo, yazarlar tarafından üretilmiştir

olarak Yavuzer de (2003) şemaların geometrik şekilleri de içerdiğini, bu şekillerin bütünden ayrıldıklarında anlamlarını kaybettiklerini bazen ovaler, üçgenler, kareler, daireler, dikdörtgenler ya da düzensiz şekillerin vücut şeması için kullanıldığını aslında bütün bu şekillerin kolların, bacakların ve giysilerin yerine kullanıldığını ifade etmiştir.

3. sınıf öğrencilerinin %53,3'ünün ile 2. sınıf öğrencilerinin %60'ının yapmış oldukları resimlerde *nesnelere tek tek değil, aralarında ilişki kurularak derinlik* verilememiştir. Yani, 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin yarısından fazlası derinlik algısını bilmiyor ve aynı zamanda resimlerinde kullanamıyor denebilir. 7-9 yaşları arasındaki ilköğretime başlayan çocuk artık nesnelere arasındaki ilişkiyi doğru vermeye çabalar. Bunda bir önceki döneme göre başarı sağlarsa da, yine de bu durum, yakın ve uzak nesnelere arasındaki orantıya yansımaz (Alakuş ve diğerleri, 2005).

Resimlerde yer çizgisi (base-line) sembolünün kullanılması ve objelerin yer çizgisinin üzerine temas ettirilerek yerleştirilmesi 3. sınıf öğrencilerinde %33,3 ve 2. sınıf öğrencilerinde %13,3'tür. Bu da gösteriyor ki, her iki gruptaki öğrencilerin büyük çoğunluğu yer çizgisi sembolünü bilmiyor ve çizdiği şeyleri yer çizgisi üzerine temas ettirmeden geliş güzel yerleştiriyor şeklinde düşünülebilir. 3. sınıf öğrencilerinin %86,7'si ile 2. sınıf öğrencilerinin %100'ü resimlerinde *gök çizgisi sembolünü* kullanamamışlardır. Buna göre, 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin tamamına yakını gök çizgisi sembolünü bilmiyor ve çizimlerinde kullanamıyor denebilir. *Resimde kendisini yer çizgisi üzerine çizme* oranı 3. sınıf öğrencilerinde %33,3 iken 2. sınıf öğrencilerinde %13,3'tür. Yani, 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin büyük çoğunluğu çizimlerinde yer çizgisini kullanmadıkları için buna paralel olarak kendilerini de yer çizgisi üzerine çizmemiştir bulgusuna varılabilir. 2. sınıf öğrencilerinin %93,3'ü ile 3. sınıf öğrencilerinin %73,3'ü resimlerine *yer ve gök çizgisi arasına* yerleştirememiştir. Yani, çocukların yaptıkları resimlerde yer ve gök çizgisine büyük çoğunlukla hemen hemen hiç yer verilmemiştir denebilir. Yer ve gök çizgisinin bilinmesi ve kullanılmasıyla ilgili olarak bu dönem çocuğu için Alakuş ve diğerleri ise (2005) mekân olarak kullanılan yer çizgilerinin çoğalarak 2-3 plana çıktığını, yedi yaşlarında gök çizgisini de eklemeye başlayarak yerleştirmek istediği bütün nesne ve figürleri anlamlı bir bütün oluşturacak şekilde bu plan çizgileri arasına koyduğunu ifade eder. Ancak incelenen resimlerde buna rastlanmamıştır. Bu durumun temelinde, resim derslerine branş hocalarının girmesi sebebiyle bu konunun öğrenciye gerekli görüldüğü şekilde öğretilmediği söylenebilir.

Resimlerde sadece kendisi ile olan ilişkileri değil başkalarının birbirleri ile olan mantıksal ilişkisinin de çizilmesi 3. sınıf öğrencilerinde %73,3 iken 2. sınıf öğrencilerinde %33,3'tür. Yani, 3. sınıf öğrencilerinin yarısından fazlası mantıksal ilişkiyi bilirken, 2. sınıf öğrencilerinin yarısından fazlası bu ilişkiyi kavrayamamıştır yargısına varılabilir.

Resimlerde *objelerin betimlemesinde oranların çeşitli olması* 2. ve 3. sınıf öğrencilerinde %80 oranındadır. Bu verilere göre her iki sınıf grubundaki öğrencilerin büyük çoğunluğu oran-orantı kavramını biliyor ve çizimlerinde kullanıyor şeklinde düşünülebilir. Bu durum bize, çocuğun şematik dönemin bu özelliğini bilinçli şekilde taşıdığını göstermektedir.

Renklerin gelişigüzel seçilme oranı 2. sınıf öğrencilerinde %60, 3. sınıf öğrencilerinde ise %33,3'tür. Bu sonuçlara göre, 2. sınıf öğrencilerinin yarısından fazlası resimlerinde renkleri gelişigüzel seçerken, 3. sınıf öğrencilerinin yarısından fazlası bunu yapamamıştır şeklinde düşünülebilir. Bu dönemdeki çocukların resim ve çizimlerinde anlatılan nesne ve nesneyi boyamak için seçilen renk arasındaki ilişkinin çok az olduğu görülmüştür. İnsan kırmızı, mavi, yeşil ve sarı olabilir, bu durum renklerin çekici olmasına bağlıdır. Bu dönem çocukları için renk kullanımı heyecan verici deneyimdir ve salt dekoratif, süsleyici rol oynamaktadır (Yavuzer, 1992, Lowenfeld ve Brittain, 1987).

2. ve 3. sınıf öğrencilerinin %86,7'si resimlerinde *insan figürlerini sık sık* kullanmışlardır. Yani, 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin tamamına yakını resimlerinde insan figürlerine oldukça fazla yer vermişlerdir ifadesi kullanılabilir.

İnsan figürlerinin statik (hareketsiz) *ve önden çizilmesi* 2. sınıf öğrencilerinde %93,3 iken bu oran 3. sınıf öğrencilerinde %86,7'dir. Yani, 2. sınıf öğrencilerinin tamamına yakını ile 3. sınıf öğrencilerinin büyük çoğunluğu resimlerinde figürleri durağan bir şekilde çizmişlerdir denebilir. Bu bulguyu destekleyici olarak Alakuş ve diğerlerine göre (2005) çocuğun bu yaşlarda kişiliğini tanımlarcasına farklı bakış açıları geliştirdiği, çizgilerinde önemli gördüğü ayrıntıları abarttığı önemsizleri yok ettiği cinsiyetinin ilgi alanlarını çizgilerindeki ayrıntılarda da görebiliriz. 7 yaşlarında cepheden ve durağan çizilen figürler, 9 yaşına doğru hareketlenmektedir.

3. sınıf öğrencilerinin %100'ü, 2. sınıf öğrencilerinin ise %86,7'sinin resimlerinde *derinlik ve perspektif* yoktur. Dolayısıyla, her iki grup öğrencilerde yaşları gereği derinlik ve perspektif algısı oluşmadığından bunu kullanamamışlardır şeklinde düşünülebilir.

Resimlerde *eller ve parmaklar için semboller kullanılması* oranı 2. sınıf öğrencilerinde %46,7 iken 3. sınıf öğrencilerinde %26,7'dir. Bu bakımdan, her iki grup öğrencilerinin yarısından fazlası resimlerinde eller ve parmaklar için sembollerini kullanamamıştır denebilir. Genellikle çocuk, resmine eller hatta parmaklar ve ayaklar için ayrı ayrı semboller ekler. Çoğunlukla gövde yerine elbise çizilir, 7 yaş çocuğunun genel şeması bu parçaların pek çoğunu kapsar (Yavuzer, 2003). Fakat bu yaş çocuğunun bu özelliğini taşıyor şeklinde düşünülebilir.

Nesnelerde oran ve ölçü farklılıklarının olması 2. sınıf öğrencilerinde %100 iken 3. sınıf öğrencilerinde %86,7'dir. Bu sonuçlara göre, her iki sınıf öğrencilerinin büyük çoğunluğunun çizimlerinde nesnelerinin oran ve ölçü farklılıklarını kullanmadıkları söylenebilir.

Resimlerin *yazı ile desteklenmesi* sorusuna, incelenen resimlerde 2. sınıf öğrencilerinin %66,7'lik ile 3. sınıf öğrencilerinin % 80'lik kısmı olumsuz sonuç vermişlerdir. Yani, her iki sınıf öğrencilerinin bu özelliği taşımadığı söylenebilir. Hâlbuki Buyurgan'a göre (2001) okula başlayan çocuk okuma yazma öğrenirken bu gururu ve heyecanı resimlerine de taşımaktadır. Resimlerinin çoğunda öğrendikleri fişler ve mesajlar yer alırken yeni öğrendikleri, kendilerini ifade edebildikleri bu dünyayı her fırsatta resimlerine taşırlar. Bu ifadeye göre beklenen bulgu çıkmamıştır.

2. sınıf öğrencilerinin %100'ü ile 3. sınıf öğrencilerinin %93,3'ünün resimlerinde *geometrik çizgiler* vardır. Bu verilere göre, her iki sınıfın tamamına yakını dönemin bu özelliğini taşımaktadır denebilir.

Tablo 2'deki bulgular incelendiğinde, 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin %80'inin, 6. sınıf öğrencilerin ise, %73'ünün yapmış oldukları resimlerdeki çizgiler ayrıntılı ve gerçekçi bulunmuştur. Dolayısıyla, 4-6 sınıf öğrencilerinin yarısından fazlasının resimlerindeki çizgilerin ayrıntılı ve gerçekçi olduğu söylenebilir.

4. sınıf öğrencilerinin %80'inin, 5 ve 6. sınıf öğrencilerinin ise, %86,7'sinin resimlerinde *renkleri gerçeğe uygun kullandıkları* belirlenmiştir. Buna göre, 4-6. sınıf öğrencilerinin büyük çoğunluğunun resimlerinde renkleri gerçeğe uygun kullandıkları ileri sürülebilir. 4. sınıf öğrencilerinin %60'ının, 6. sınıf öğrencilerinin % 66,7'sinin ve 5. sınıf öğrencilerinin ise, %40'ının çizimlerinde *mekân ve perspektifi kullandıkları* görülmektedir. Buna göre, 4 ve 6. sınıf öğrencilerinin yarısından fazlasının, 5. sınıf öğrencilerinin ise, yarıya yakınının çizimlerinde mekân ve perspektifi kullandıkları ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla, 5. sınıf öğrencilerinin çizimlerinde mekân ve perspektifi kullanma kapasitelerinin düşük olduğu söylenebilir. 6. sınıf öğrencilerinin %100'ü resimlerinde *nesnelere gerçek büyüklüğünde* çizmiştir. 5. sınıf öğrencilerinin ise %73,3'ü ile 4. sınıf öğrencilerinin % 60'ı bu özelliği resimlerinde uygulayabilmişlerdir. Yani 6. sınıf öğrencilerinin tamamı bu özelliği çizimlerinde tam olarak kullanırken 4 ve 5. sınıf öğrencilerinin yarısından fazlası kullanamamıştır denebilir. 4. sınıf öğrencilerinin %80'inin, 5. sınıf öğrencilerinin %86,7'sinin, 6. sınıf öğrencilerinin ise, %66,7'sinin, *kız ve erkek giysilerindeki ayrıntıyı resimlerinde belirttikleri* bulunmuştur. Buna göre, 4 ve 5. sınıf öğrencilerinin 6. sınıf öğrencilerine göre, kız ve erkek giysilerindeki ayrıntılara resimlerinde daha fazla yoğunlaştıkları söylenebilir. Bu duruma Alakuş ve diğerleri ise (2005) çocuğun ergenlik dönemine girmeye başladığı bu yaşlarda sürekli değişim içinde bulunduğunu, dolayısıyla sanat gelişimlerinde de farklılıklar

Tablo 2. İlkokul ve ortaokul 4-6. sınıf öğrencilerinin gerçekçilik dönemi özelliklerine ait bulgular

Gerçekçilik dönemi özellikleri	4.Sınıf				5.Sınıf				6.Sınıf			
	Evet		Hayır		Evet		Hayır		Evet		Hayır	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
1-Resimde çizgiler ayrıntılı ve gerçekçidir.	12	80	3	20	12	80	3	20	11	73	4	26,7
2-Renkler gerçeğe uygun kullanılmıştır.	12	80	20	3	13	86,7	2	13,3	13	86,7	2	13,3
3-Resimde kültür ve toplumun zevk ölçülerine uyma kaygısı vardır.	11	73,3	4	26,7	10	66,7	5	33,3	14	93,3	1	6,7
4-Resimde figürler insan anatomisine uygun çizilmiştir.	12	80	3	20	11	73,3	4	26,7	13	86,7	2	13,3
5-Resimde çizilen figürler giydirilmiştir.	14	93,3	1	6,7	14	93,3	1	6,7	14	93,3	1	6,7
6- Resimde figürler ayrıntılı olarak işlenmiştir.	12	80	3	20	10	66,7	5	33,3	12	80	3	20
7-Kız ve erkek giysilerindeki ayrıntılar belirtilmiştir.-	12	80	3	20	13	86,7	2	13,3	10	66,7	5	33,3
8- Figürler ve diğer öğeler arasındaki ilişki düzenleme bakımından kurallara uyularak yapılmıştır.	13	86,7	2	13,3	11	73,3	4	26,7	14	93,3	1	6,7
9- Çizimde mekân ve perspektif algısı vardır.	9	60	6	40	6	40	9	60	10	66,7	5	33,3
10- Çizimde yer çizgisi (base-line) yukarıdadır.	3	20	12	80	3	20	12	80	4	26,7	1	73,3
11- Çizimde kesişmeler vardır.	7	46,7	8	53,3	9	60	6	40	12	80	3	20
12- Konu seçiminde kız ve erkekler arasında belirgin farklar vardır.	11	73,3	4	26,7	9	60	6	40	10	66,7	5	33,3
13- Resimde gerçeğe yönelme vardır.	12	80	3	20	11	73,3	4	26,7	15	100	-	-
14- Biçimler ve renkler gerçekçiliği yansıtmaktadır.	14	93,3	1	6,7	10	66,7	4	26,7	14	93,3	1	6,7
15- Resimde sadece elbiseyle değil ayrıca ayrıntılarla da cinsiyet ayrımı anlatılmıştır.	12	80	3	20	11	73,3	4	26,7	11	73,3	4	26,7
16- Resimde figürler hareketlidir.	10	66,7	5	33,3	11	73,3	4	26,7	12	80	3	20
17- Resimde geometrik çizgilerden uzaklaşmıştır.	7	46,7	8	53,3	8	53,3	7	46,7	13	86,7	2	13,3
18- Resimde gerçekçi çizgilere eğilim vardır.	12	80	3	20	12	80	3	20	13	86,7	2	13,3
19-Resimde şemadan uzaklaşmıştır.	6	40	9	60	5	33,3	10	66,7	9	60	6	40
20- Nesnel gerçek büyüklüğünde çizilmiştir.	9	60	6	40	11	73,3	4	26,7	15	100	-	-
21-Figürlerin elbiseleri bol ayrıntılıdır (Yavuzer, 2003, Kehnemuyi, 2013).	8	53,3	7	46,7	5	33,3	10	66,7	10	66,7	5	33,3

Kaynak: Yazarlar tarafından üretilmiştir

olduğunu somut yaklaşımların ağır bastığı dönemde oldukları için nesnelere ve figürlerin boyutlarına, oranlara ve renklere, perspektife ve cins ayrımına dikkat ettiğini bunları gerçeğe en uygun şekilde yansıtmaya özen gösterdiklerini ifade eder.

6. sınıf öğrencilerinin resimlerinde *kültür ve toplumun zevk ölçülerine uyma kaygısı* %93,3 iken 4. sınıfta %73,3, 5. sınıfta ise %66,7'dir. Bu bulgudan hareketle, 4-6. sınıf öğrencilerinin büyük çoğunluğunun kültür ve toplumun zevk ölçülerine uyma kaygısı taşıdıkları, ancak bu kaygı düzeyinin, 6.sınıf öğrencilerinde daha yoğun bir şekilde yaşandığı söylenebilir. Bu dönem çocuğunun resimlerinde artık erken yılların güçsüz fakat özgür havası kalkmıştır, içinde yaşadığı kültür ve toplumun bazı zevk ve ölçülerine uyma kaygısı egemen olmuştur (Yavuzer, 2003).

6. sınıf öğrencilerinin %86,7'si, 4. sınıf öğrencilerinin %80'i ve 5. sınıf öğrencilerinin %73,3'ü resimlerinde *figürleri insan anatomisine uygun* çizmişlerdir. Buna göre, 4-6. sınıf öğrencilerinin yarısından fazlasının resimlerinde insan anatomisine uygun çizimler yaptıkları söylenebilir. 4-6. sınıf öğrencilerinin %93,3'ü resimlerinde *figürleri giydirmiştir*. Dolayısıyla, 4-6. sınıf öğrencilerinin tamamına yakınının resimlerinde figürleri giydirdikleri belirtilebilir. 4 ve 6. sınıf öğrencilerinin %80'inin, 5. sınıf öğrencilerinin ise, %66,7'sinin resimlerinde *figürleri ayrıntılı işledikleri* bulunmuştur. Başka bir anlatımla, 4-6. sınıf öğrencilerinin yarıdan fazlasının resimlerinde figürleri ayrıntılı bir şekilde işledikleri söylenebilir. Bu bulgular bu yaş çocuğunun döneminin bu özelliklerini taşıdıklarını kanıtlamaktadır.

6. sınıf öğrencilerinin %93,3'ünün, 4. sınıf öğrencilerinin %86,7'sinin ve 5. sınıf öğrencilerinin %73,3'ünün resimlerinde *figürler ve diğer öğeler arasında ilişki düzenleme bakımından kurallara uyarak* çizim yaptıkları görülmektedir. Buna göre, 4 ve 6. sınıf öğrencilerinin tamamına yakını bu özelliği taşımakla birlikte, burada dikkat çeken önemli bir husus, sınıf düzeyi arttıkça öğrencilerin resimlerinde figürler ve diğer öğeler arasında ilişki düzenleme bakımından kurallara daha fazla uyarak çizim yapmalarıdır. 4 ve 5. sınıf öğrencilerinin %80'i ve 6. sınıf öğrencilerinin ise, %73,3'ü resimlerinde *yer çizgisini (base-line) yukarıya çizemedikleri* bulunmuştur. Buna göre, 4-6. sınıf öğrencilerinin tamamına yakınının bu beceriyi resimlerinde sergileyemedikleri söylenebilir. Sınıf öğretmenlerinin bu konuda temelinin olmaması ayrıca müfredatta bu konuya yer verilmemiş olması çocuklarda bu konunun öğrenimini olumsuz etkilemiştir denebilir. 6. sınıf öğrencilerinin %80'inin ile 5. sınıf öğrencilerinin %60'ının resimlerinde *kesişmeleri kullanmalarına* karşılık, 4. sınıf öğrencilerinin sadece %46,7'sinin bu beceriyi kullandıkları belirlenmiştir. Bu bulgulardan hareketle, 4. sınıf öğrencilerinin 5 ve 6. sınıf öğrencilerine göre, kesişmeleri resimlerinde yeterince ifade edemedikleri söylenebilir. Yani, 4. sınıf öğrencileri çizim yaparken nesne ve figürleri parça parça düşünemiyor yargısına varılabilir. Hâlbuki bu yaş çocuğu çizimlerinde figür ve

öğeler arasındaki ilişki ve düzenleme bakımından kurallara uymaya başlamıştır. Mekân ve perspektif artık kendini gösterir. Yer çizgisi yukarı çıkar, toprak rengine boyanır. Kesişmeler yer alır (Yavuzer, 2003).

Konu seçiminde kız ve erkekler arasında belirgin farklar, 4. sınıf öğrencilerinde %73,3, 5. sınıf öğrencilerinde %60 ve 6. sınıf öğrencilerinde ise, %66,7 oranındadır. Buna göre, 4-6. sınıf öğrencilerinin yarısından fazlasının konu seçiminde kız ve erkekler arasında belirgin farklara dikkat çektikleri söylenebilir. Kehnumuyi' ye (2013) göre çocuk sosyal özgürlüğünün bilincine yavaş yavaş varırken aynı cinsten arkadaşlarla gruplaşmalar da başlar. Kızlar erkeklerden, erkekler kızlardan nefret ederler. Kızlar giyimi, erkekler de savaş ve şiddet oyunlarını seçerler. Tüm bu kaynaşmalar çocuğun sanatında belirir.

4 ve 6. sınıf öğrencilerinin %93,3'ü ile 5. sınıf öğrencilerinin %66,7'sinin yaptıkları resimlerde *biçimler ve renkler gerçekçi* bulunmuştur. Bu sonuçlara göre, 4 ve 6. sınıf öğrencilerinin tamamına yakını resimlerinde gerçekçi yönde hareket ederken bu durum 5. sınıf öğrencilerinde daha düşüktür denebilir.

5 ve 6. sınıf öğrencilerinin %73,3'ü resimlerinde *sadece elbiseyle değil ayrıca ayrıntılarla da cinsiyet ayrımını* anlatırken, bu oran 4. sınıf öğrencilerinde %80'lere çıkmıştır. Yani, 4-6 sınıfların büyük çoğunluğu resimlerini yaparken cinsiyet ayrımını da göz önünde bulundurarak resimlerini tamamlamışlardır şeklinde düşünebilir. Gürtuna'ya göre (2007) bu dönemdeki kız ve erkek çocuklar, çizdikleri resimlerde giysilerdeki cinsiyetten kaynaklanan farklılıkları özenle ve ayrıntılara inerek belirtmekten hoşlanırlar.

Resimlerde *figürlerin hareketli çizilmesi* 6. sınıf öğrencilerinde %80, 5. sınıf öğrencilerinde %73,3 ve 4. sınıf öğrencilerinde %66,7'dir. Dolayısıyla, 5 ve 6. sınıf öğrencilerinin tamamına yakını ile 4. sınıf öğrencilerinin yarısından fazlası hareket kavramını resimlerinde kullanmıştır denebilir. Elde edilen sonuçlara göre genelleme yapacak olursak 4-6. sınıf öğrencileri dönem özelliklerini taşımaktadırlar denebilir.

5. sınıf öğrencilerinin %53,3'ü resimlerinde *geometrik çizgilerden uzaklaşırken* bunu aksine 4. sınıf öğrencilerinin %53,3'ü geometrik çizgilerden uzaklaşmamıştır. 6. sınıf öğrencilerinin %86,7' si yani öğrencilerin tamamına yakını bu özelliği taşımaktadır. Sonuç olarak, 4. sınıf öğrencilerinin yarısından fazlası geometrik çizgilerin etkisini hala çalışmalarında sürdürmektedir yargısına varılabilir. 4 ve 5. sınıf öğrencilerinin %80'i resimlerinde *gerçekçi çizgilere yönelirken* bu oran 6. sınıf öğrencilerinde %86,7'ye çıkmıştır. Yani bu duruma göre, 4-6. sınıf öğrencilerinin tamamına yakını gerçekçi çizgileri resimlerinde kullanmıştır denebilir. 4. sınıf öğrencilerinin %80'inin, 5. sınıf öğrencilerinin %73,3' ünün ve 6. sınıf öğrencilerinin ise, %100'ünün resimlerinde *gerçeğe yöneldikleri* bulunmuştur. Bu bulguya dayanarak, 4 ve 5. sınıf öğrencilerinin çoğu, 6. sınıf öğrencilerinin ise,

tamamının resimlerinde gerçeği algılama becerisi kazandıkları görülmektedir. Çünkü çocuk somut düşünme evresinden soyut düşünme evresine ilköğretim 6. sınıfta geçmeye başlar. Bu durum kaybettiği imgelerle düşünme yeteneğini yeniden kazandığını gösterir. Geometrik çizgilerden uzaklaştığı görülen çocuklar, artık çizgilerin özgünleştiği ve düşüncenin ifade biçimi olarak geri geldiği bir döneme doğru gitmeye başlar (Alakuş ve diğerleri, 2005).

4. sınıf öğrencilerinin %60'ı ve 5. sınıf öğrencilerinin %66,7'si resimlerinde şemadan *uzaklaşmamıştır*. Bunun aksine 6. sınıf öğrencilerinin %60'ı resimlerinde şemadan uzaklaşmıştır. Bu sonuçlara dayanarak, 4 ve 5. sınıf öğrencilerinin hala şematik dönem etkisinde kaldığı fakat 6. sınıf öğrencilerinin yarısından fazlasının bu dönemin etkisi altında kalmadığı söylenebilir.

6. sınıf öğrencilerinin %66,7'si resimlerinde *figürlerin elbiselerini bol ayrıntı kullanılarak* çizerken 5. sınıf öğrencilerinin %66,7'si tam tersine resimlerinde ayrıntıyı kullanamamıştır. 4. sınıf öğrencilerinin ise %53,3'ü bu özelliği çalışmalarında kullanmışlardır. Bu verilere dayanarak, 4 ve 6. sınıf öğrencilerinin yarısından fazlası bu özelliği taşıırken 5. sınıf öğrencileri ayrıntıyı resimlerine taşıyamamıştır denebilir.

Tablo 3'teki veriler incelendiğinde 7. sınıfların %100'ü ile 8. sınıfların %93,3'ü çizdikleri resimlerde *objelerin boyutlarını birbirinden farklı* çizmiştir. Buna dayanarak, 7. sınıfların tamamı 8. sınıfların ise büyük çoğunluğu resim çizerken kullandıkları farklı objelerin boyutlarının birbirinden farklı olması gerektiğini biliyor ve çizimlerinde bu şekilde kullanıyor denebilir. Bu da gösteriyor ki 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin tamamı döneminin bu özelliğini tam olarak taşımaktadır. 7 ve 8. sınıfların %73,3'ü çizdikleri resimlerde *objelerin orantılarını gerçeğe uygun* çizmişlerdir. Yani, her iki sınıf grubundaki öğrencilerin yarısından fazlası çizdikleri objelerin gerçekte olması gereken orantılarını çizimlerine yansıtmışlardır bulgusuna varılabilir. Alakuş ve diğerlerine (2005) göre çocuk iyi bir sanat eğitimcisinin yönlendirmesiyle artık nesne ve figürlerin hem kendi içinde hem de birbirleriyle olan orantılarını doğru biçimde çizebilir duruma gelmiştir. Aynı zamanda her elemanı, resminde bir anlam ifade edecek biçimde mekânla ilişkilendirebilir. Yani tablodan elde edilen sonuçlar ile Alakuş ve diğerlerinin açıklaması birbiriyle uyum göstermektedir.

Resimde *derinlik kavramının* kullanılması 7. sınıf öğrencilerinde %60 oranında iken bu oran 8. sınıflarda %40'tır. Dolayısıyla, 7. sınıfların yarısından fazlası derinlik algısını resimlerine yansıtmasına rağmen, 8. sınıfların yansıtmadığı görülmektedir. 7. sınıfların %53,3'ü 8. sınıfların %40'ı üç boyutlu biçimleri kullanarak resim yapmıştır. Buna göre, 7. sınıfların yaklaşık yarısından fazlası üç boyutlu biçimlendirme bakımından resimlerine farklı bir bakış açısı getirirken, bunun aksine 8. sınıfların yarısından fazlası üç boyutlu biçimleri ifade edememiştir. Bu

Tablo 3. Ortaokul 7-8. sınıf öğrencilerinin mantık dönemi özelliklerine ait bulgular

Mantık dönemi özellikleri	7. Sınıf				8. Sınıf			
	Evet		Hayır		Evet		Hayır	
	F	%	F	%	F	%	F	%
1-Resimde objelerin boyutları birbirinden farklıdır.	15	100	-	-	14	93,3	1	6,7
2-Resimde objelerin oranları gerçeğe uygundur.	11	73,3	4	26,7	11	73,3	4	26,7
3-Resimde derinlik kullanılmıştır.	9	60	6	40	6	40	9	60
4-Resimde çizilen figürler büyük bir ayrıntıyla çizilmiştir.	9	60	6	40	8	53,3	7	46,7
5-Resimde cinsel olarak farklılıklar tam olarak çizilmiştir.	12	80	3	20	12	80	3	20
6-Resimde renk en iyi şekilde kullanılmıştır.	9	60	6	40	11	73,3	4	26,7
7-Çizilen figürlerde hareket vardır.	12	80	3	20	9	60	6	40
8-Resimde soyutlama vardır.	5	33,3	10	66,7	-	-	15	100
9-Üç boyutlu biçimler kullanılmıştır.	8	53,3	7	46,7	6	40	9	60
10-Resimde renkler gerçeğe uygundur.	12	80	3	20	13	86,7	2	13,3
11-Resimde giysiler figürün hareketine göre kıvrımlar almaktadır.	5	33,3	10	66,7	7	46,7	8	53,3
12-Resimde gerçeklik kaygısı vardır.	15	100	-	-	13	86,7	2	13,3
13-Çizim tanımlayıcı ve aslına uygundur.	14	93,3	1	6,7	10	66,7	5	33,3
14-Resimde nesnelerin ve figürlerin yakınlık, uzaklık ve boşluktaki yerleri gerçeğine uygundur (Yavuzer, 2003, Kehnemuyi, 2013).	12	80	3	20	10	66,7	5	33,3

Kaynak: Yazarlar tarafından üretilmiştir

üzerinde durulması gereken bir durumdur. 7. sınıfların gösterdiği bu seviyeyi, 8. sınıfların gösterememesi, onların liseye giriş sınavlarına hazırlanmasına ve resim dersine gereken dikkati ve önemi verememelerine bağlanabilir. Oysaki bu dönem çocukları doğal çevrelerinden haberdar oldukları için, yakın çevresinde gördüğü objelerin oranlarını, boyutlarını, derinliklerini çizgilerinde yansıtmaya çalışırlar (Alakuş ve diğerleri, 2011).

7.sınıfların %60'ı resimde çizilen *figürleri büyük bir ayrıntıyla* çizmiştir. Buna karşın 8. sınıfların %53,3'ü bunu yapabilmıştır. Yani, 7. sınıflar 8. sınıflara göre ayrıntıya daha çok önem veriyor denebilir. Fakat bu sonuçlara göre her iki sınıf grubunda ki öğrenciler çizimlerini yaparken figürleri çok ayrıntıya inmeden çok

özenmeden tamamlayarak çizimlerini tamamlamışlardır. 7 ve 8. sınıfların %80'i çizdikleri resimlerde *cinsel olarak farklılıkları tam olarak* çizmiştir. Bu verilere göre, her iki sınıftaki öğrencilerin büyük çoğunluğu cinsel olarak farklılıklarından yola çıkarak çizimlerini yapmışlardır bulgusuna varılabilir. Yani her iki sınıf grubundaki öğrenciler artık cinsiyet ayırımına tamamen vararak resimlerini tamamlamışlardır. Yavuzer de (1988) bu sonucu destekler nitelikte bu dönemde çocuğun çizimlerinde insan figürünün büyük bir ayrıntıyla çizildiğini, tahmin edileceği üzere, cinsel özelliklerinden haberdar olmanın büyük ölçüde arttığını ve bunların resimlerine yansıtıldığı gözlemlenmektedir.

8. sınıfların %73,3'ü 7. sınıfların ise %60'ı resimlerinde *rengi en iyi şekilde* kullanmıştır. Bu sonuçlardan hareketle, 8. sınıflar 7. sınıflara göre renk algısını daha iyi kavramış ve resimlerine uygulamıştır şeklinde belirtilebilir. Resimde *renklerin gerçeğe uygunluğu* 8. sınıf öğrencilerinde %86,7 iken 7. sınıf öğrencilerinde %80'dir. Dolayısıyla, her iki sınıftaki öğrencilerin büyük çoğunluğu resimlerinde renkleri doğada olduğu gibi kullanarak resimlerine farklı ve gerçekçi etki katmışlardır ve bundan hareketle resimlerini renk uyumuna uygun olarak tamamlamışlardır denebilir. Bu sonuçlar mantık dönemindeki çocuğun renk farklılıklarından haberdar olduğunu ve rengi en iyi biçimde kullandığını destekler niteliktedir (Yavuzer, 2003).

8. sınıfların %100'ü 7. sınıfların %66,7'si çizdikleri resimlerde *soyutlama* yapamışlardır. Elde edilen bu bulgulardan, 8. sınıfların tamamı, 7. sınıfların yarısından fazlası soyut düşünemiyor ve bununla birlikte soyutlamayı çizimlerinde gösteremiyor sonucu çıkarılabilir. Aynı zamanda bu sonuçlar gösteriyor ki, aslında soyut düşünme dönemine geçmesi beklenen ve bunu resimlerinde de ifade etmesi gereken çocuk bir önceki dönemin özelliğini hala taşıyor ve bunu çalışmalarına olması gereken ölçüde taşıyamıyor. Bu evrede resimsel sorunlar öğrenilerek çözülür. Soyutlama ve çok yönlü görüş kazanılır. Renk ilişkileri, çizgisel renklilik oluşur (Buyurgan ve Buyurgan, 2012). Mantık döneminde olması gereken özellikler ile elde edilen bulgular arasındaki karşıtlık müfredat programında soyutlama konusuna ilişkin bilgilerin yer almamasından ve resim öğretmenlerinin bu bağlamda öğrenciye gerektiği şekilde yönlendirememesinden kaynaklanabilir.

Çizilen resimlerde *giysilerin figürün hareketine göre kıvrımlar alması* 8. sınıf öğrencilerinde %46,7'i 7. sınıf öğrencilerinde ise %33,3'tür. Yani, her iki gruptaki öğrencilerin yarısından fazlasının figürlerine giydirdikleri giysilerin figürün hareketine göre şekil aldığı bilmediği ve giysileri figürün hareketine göre kıvrımlandıramadığı söylenebilir. 7. sınıfları %80'i, 8. sınıfların %60'ı çizdikleri *figürlerde hareketi* kullanmışlardır. Yani, 8. sınıfların yarısından fazlası, 7. sınıfların büyük çoğunluğu çizdikleri figürlere hareket kavramını ekleyip, resimlerini bu şekilde tamamlamışlardır şeklinde söylenebilir. Oysaki mantık dönemi çocukları çizgilerinde her türlü ayrıntıya inebilir ve resimlerinde hareketi kolayca verebilir. Özel-

likle bu döneme kadar giysiyi bir aksesuar olarak kullanan çocuk, giysiyi artık hareketin bir göstergesi olarak kullanır. Bükülen kol, üzerindeki giysi kıvrımlarının aldığı şekille daha belirgindir. Aynı zamanda ifade etmek istediği duyguyu da çizgileri aracılığı ile yansıtır (Alakuş ve diğerleri, 2005). Mantık döneminde olması gereken özellikler ile elde edilen bulgular arasındaki karşıtlık, müfredat programında kıvrımlar konusunun (desen, kumaş çalışmaları) olmadığı, bu bağlamda çocuğun bu konu hakkında yeterli bilgi edinemediği ve çizimlerini yaparken bunu göz önüne almadığı söylenebilir.

7. sınıfların %100'ünün ile 8. sınıfların %86,7'sinin resimlerinde *gerçeklik kaygısını taşıyarak* resim çizdiği görülmektedir. Dolayısıyla, 7. sınıflar 8. sınıflara göre bu kaygıyı daha çok taşıyor ve resimlerine yansıtıyor denebilir. Çeşitli kaynaklar da bu evrede çocukta gerçeği yansıtmama isteğinin devam ettiğini, çizimlerinde kendine özgü anlatım yolları aradığını belirtmektedir. Buyurgan ve Buyurgan da (2012), Piaget'in bu evreyi biçimsel işlemler evresi olarak tanımladığını söyleyerek, çocuk için kimi biçimsel sorunların çözümü önemli olduğunu ifade etmektedir (Buyurgan ve Buyurgan, 2012).

Çizimlerin *tanımlayıcı ve aslına uygun oluşu* 7. sınıf öğrencilerinde %93,3 iken bu oran 8. sınıf öğrencilerinde %66,7'dir. Buna göre, 7. sınıf öğrencilerinin tamamına yakını çizimini yaparken, tanımlayıcı ve aslına uygun olarak çizilmesi gerektiğini bildiği ve uyguladığı, 8. sınıf öğrencilerinde bu özelliğin sınıfın yarısından biraz fazlasında uygulandığı belirtilebilir.

Resimlerde *nesnelerin ve figürlerin yakınlık, uzaklık ve boşluktaki yerlerinin gerçeğe uygun olarak çizilmesi* oranı 7. sınıf öğrencilerinde %80, 8. sınıf öğrencilerinde ise %66,7'dir. Bu verilere dayanarak 7. sınıf öğrencilerinin büyük çoğunluğunun 8. sınıf öğrencilerine göre yakın, uzak, boşluk (espas) kavramlarını bildiği, nesne ve figürü çizimlerinde kullanırken bu kavramlara büyük ölçüde dikkat ederek çizimlerini yaptıkları söylenebilir. Gürtuna'ya göre (2007) nesnelerin uzaklık, yakınlık ve boşluktaki yerlerini nasıl resimleyeceğini düşünen çocuğun bu yöndeki eğitimine dikkatle yaklaşmak gerekir. Eğitici optik oyunlara bağlı bilgileri perspektif yolu ile üç boyutlu göstermeye çalışmanın ya da matematiksel bilgiler vermenin hiçbir yararı olmayacaktır (Yavuzer, 2000, Kırıçoğlu, 2002).

KAYNAKÇA

- Alakuş, A.O., Abacı O., Gökay, M., Maccario, K.N. ve Tuna, S. (2005). İlköğretim Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri. Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği Yayınları 3.
- Alakuş, A.O., Ayaydın, A., Mercin, L., Tuna, S., Vural, D.U. ve Yılmaz, M.G. (2011). Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Öğretimi. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Buyurgan, S. (2001). Bir Çocuğun Altı-Dokuz Yaş Arası Çizgisel Gelişimi. Gazi Sanat Dergisi. Sayı 2. s. 31-44.
- Buyurgan, S. ve Buyurgan U. (2012). Sanat Eğitimi ve Öğretimi. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Gürtuna, S. (2007). Çocuğum Sanatla Tanışıyor. İstanbul: Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Morpa Kültür Yayınları.
- Kehnemuyi, Z. (2013). Çocuğun Görsel Sanat Eğitimi. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kırıçoğlu, O. (2002). Sanatta Eğitim. 2. Baskı. Ankara. Pegem Yayınları.
- Yavuzer, H. (1988). Çocuk Psikolojisi. İstanbul: Remzi Kitap Evi.
- Yavuzer, H. (1992). Çocuk Ruh Sağlığı. İstanbul: Remzi Kitap Evi.
- Yavuzer, H. (2000). Çocuğu Tanımak ve Anlamak. İstanbul: Remzi Kitap Evi.
- Yavuzer, H. (2003). Resimleriyle Çocuk. İstanbul: Remzi Kitap Evi.